

deSingel

Internationale Kunstcampus

2009-2010

RODE ZAAL

**JOHAN SIMONS & PAUL KOEK
NTGENT & DE VEENFABRIEK**

KASIMIR EN KAROLINE

VAN ÖDÖN VON HORVÁTH

DO 3, VR 4, ZA 5 SEPTEMBER 2009

THEATER 2009/2010

JOHAN SIMONS & PAUL KOEK
NTGENT & DE VEENFABRIEK
DO 3, VR 4, ZA 5 SEPTEMBER 2009

JAN FABRE & TROUBLEYN
WO 7, DO 8, VR 9, ZA 10 OKTOBER 2009

LOLA ARIAS & STEFAN KAEGI
VR 23, ZA 24 OKTOBER 2009

JOSSE DE PAUW & MUZIEKTHEATER TRANSPARANT
& I SOLISTI DEL VENTO
DO 26, VR 27, ZA 28 NOVEMBER 2009

MATHIAS WOO & ZUNI ICOSAHEDRON
DO 10, VR 11, ZA 12 DECEMBER 2009

JAN LAUWERS & NEEDCOMPANY
ZO 20 DECEMBER 2009

HEINER GOEBBELS & THE HILLIARD ENSEMBLE
VR 29, ZA 30 JANUARI 2010

JÜRGEN GOSCH & DEUTSCHES THEATER
ZA 13, ZO 14 FEBRUARI 2010

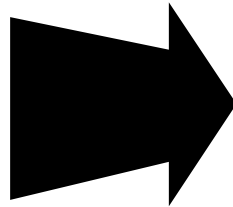
STEFAN KAEGI & RIMINI PROTOKOLL
WO 24, DO 25, VR 26, ZA 27 FEBRUARI 2010

IVO VAN HOVE & TONEELGROEP AMSTERDAM
ZA 6, ZO 7 MAART 2010

JAN FABRE & TROUBLEYN
DO 11, VR 12, ZA 13, DO 18, VR 19, ZA 20 MAART 2010

CHRISTOPH MARTHALER & ROTE FABRIK
DO 29, VR 30 APRIL 2010

JOHAN SIMONS & PAUL KOEK NTGENT & DE VEENFABRIEK KASIMIR EN KAROLINE

tekst **Ödön von Horváth** regie **Johan Simons, Paul Koek** vertaling **Paul Slangen** (Nederlandstalige versie), **Ann Rogghe en Jean-Philippe Bottin** (Franse bewerking) taalcoach **Ann Rogghe** spel **Wim Opbroeck** (Kasimir), **Els Dottermans** (Karoline), **Reinout Bussemaker** (Rauch), **Frank Focketyn** (Speer), **Elsa May Averill** (Liliputter), **Judith Pol** (Elli), **Yonina Spijker** (Erna), **Inke Trekker** (Maria / Juanita), **Louis van Beek** (Kelner / Verpleger), **Kristof Van Boven** (Merkl Franz), **Oscar Van Rompay** (Schürzinger) muzikanten **Rik Elstgeest, Bo Koek, Ton van der Meer, John van Oostrum** dramaturgie **Paul Slangen** decorontwerp **Bert Neumann** kostuumontwerp **Nina von Mechow** lichtontwerp **Lothar Baumgarte** geluidsontwerp **Will-Jan Pielage** opnameleiding **Marc Swaenen** productieleiding **Wilfried Van Dyck** (NTGent), **Sanne Boersma** (Veenfabriek) regie-assistentie **Katelijne Laevens** 1^e inspiciënt **Stefan Jansen** podiumtechniek **Gunther De Braekeleer, Eddy De Schepper, Marijn Vlaeminck** stellingopbouw **Stageco Belgium NV** (Wim Maes, Luc Dardenne) lichttechniek **Dennis Diels, Jeroen Wuyts** klanktechniek **Arno Lips, Will-Jan Pielage, Merijn Versnel** kleedster **Marie-Jeanne Van Damme, Katelijne Laevens** externe relaties **Chantal Matthys, Benny D'haeseleer** (NTGent), **Erica Smits** (Veenfabriek) publiekswerking **Dirk Crommelinck** productieassistentie **Elli De Meyer** assistentie decor **Luc Goedertier, Caroline Rossle-Harper** assistentie kostuums **An De Mol** advies make-up **Diane Van Der Cruys** stage dramaturgie **Sjoukje Böing, Hubertus Mayr** stage regie **Marcos Rabello** stage publiekswerking **Christophe De Tandt** coproductie **Festival d'Avignon, deSingel, Grand Théâtre de Luxembourg, Festival van Athene, Charleroi Pôle Lyrique (PBA+Eden)** met de steun van **de Franse Gemeenschap van België, Schauspiel Köln, Stadsschouwburg Utrecht en de Vrede van Utrecht 2013, Théâtre Nanterre-Armandiers**

gelieve uw GSM uit te schakelen

De inleidingen kan u achteraf beluisteren via www.desingel.be
Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze.

Op www.desingel.be kan u uw visie, opinie, commentaar, appreciatie, ... betreffende het programma van deSingel met andere toeschouwers delen. Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze. Neemt u deel aan dit forum, dan maakt u meteen kans om tickets te winnen.

Bij elk concert worden cd's te koop aangeboden door 't KLAverVIER, Kasteeldreef 6, Schilde, 03 384 29 70 > www.tklavervier.be

foyer de kunsthaven

enkel open bij avondvoorstellingen in rode en/of blauwe zaal
open vanaf 18.40 uur
kleine koude of warme gerechten te bestellen vóór 19.20 uur
broodjes tot net vóór aanvang van de voorstellingen en tijdens pauzes

Hotel Ramada Plaza Antwerp (Desguinlei 94, achterzijde torengedouw ING)

- ▶ Restaurant HUGO's at Ramada Plaza Antwerp
open van 18.30 tot 22.30 uur
- ▶ Gozo-bar
open van 10 uur tot 1 uur, uitgebreide snacks tot 23 uur
deSingelaanbod: tweede drankje gratis bij afgifte van uw toegangsticket

Reclamepanelen omringen de bouwwerf van deSingel. De plaatsing van deze panelen levert extra middelen op om de bouwkosten te financieren. De toelating voor het plaatsen van de advertentiepanelen geldt voor de periode van de bouwwerken. Wij hopen op uw begrip.

redactie programmaboekje **deSingel, Esther Severi**
De voorstelling duurt ongeveer **twee uur, zonder pauze.**

© Phile Deprez

Het leven is altijd een tragedie. Enkel in de afzonderlijke episodes is het een komedie.

Ödön von Horváth

SYNOPSIS

Kasimir en Karoline zijn op het Oktoberfeest in München. Zij wil zich amuseren, maar daar staat Kasimirs hoofd nu niet naar: hij was chauffeur, maar is gisteren ontslagen en twijfelt eraan of zij bij hem zal blijven nu hij werkloos is. Voor Karoline is dat echter geen vraag. Voor haar hebben die dingen niets met elkaar te maken. Zij is nu op het Oktoberfeest en wil in de achtbaan. Omdat Kasimir geen zin heeft, gaat ze alleen op pad. Bij het ijskraampje ontmoet ze Eugene Schürzinger, een coupeur. Samen gaan ze in de achtbaan. Kasimir kijkt toe, vergezeld door Merkl Franz en diens vriendin Erna. Merkl Franz is een oudcollega van Kasimir, maar is in de criminaliteit terecht gekomen. Hij zet de gedachte in het hoofd van Kasimir dat Karoline hem met Schürzinger bedriegt. Kasimir en Karoline maken ruzie. Waarop Karoline met Schürzinger weggaat.

Rauch, een industrieel, en Speer, een rechter, komen aan op het Oktoberfeest. De Noordduitser Speer is er voor het eerst en wordt door Rauch rondgeleid. Ze zijn vooral geïnteresseerd in de jonge meisjes die er rond lopen. Karoline zien ze wel zitten. Schürzinger blijkt werknemer te zijn in de fabriek van Rauch. Zo komen ze met elkaar in contact. Dankzij het geld van Rauch worden alle deuren van de kermis voor Karoline geopend. Zij kan op de paarden rijden in het Hippodrome en kan de abnormaliteiten bezoeken. Toch lijkt ze het meest gecharmeerd door Schürzinger, totdat die weigert het voor haar op te nemen in een provocatie van Rauch. Kasimir tracht zich met Merkl Franz, Erna en twee meisjes, Elli en Maria, te amuseren. Zodra blijkt dat zijn geld op is, verlaten de twee meisjes hem echter meteen. Zo versterken ze het gevoel dat het enkel om geld draait in de wereld. Merkl Franz probeert Kasimir ertoe te verleiden om voor de criminaliteit te kiezen, maar Erna behoedt hem daarvoor. Merkl Franz laat hen op wacht staan bij het parkeerterrein zodat hij in auto's kan inbreken. Karoline valt intussen voor de verleiding van het geld. Op uitnodiging van Rauch gaat ze met hem mee naar huis. Rauch krijgt er echter een hartaanval die hem in de ziekenboeg doet belanden. Daar hoort Karoline over de massale vechtpartij die uitbrak toen Speer en de twee meisjes werden lastig gevallen door een stel pubers. Speer brak er zijn kaak. Bezorgd over eigen welzijn hebben de heren geen aandacht meer voor Karoline die vereenzaamd over het terrein doolt.

Merkl Franz wordt op heterdaad betrapt en door de politie afgevoerd. Kasimir en Erna blijven alleen achter. Op een bankje ontspruit een voorzichtige liefde. Daar treft Karoline hen aan. Zij onderneemt nog een verzwijfelde poging om zich met Kasimir te verzoenen.

© Phile Deprez

Als zuivere vormexperimenten kan ik de stukken van Brecht nog verdragen, als onwerkelijke, maar toch aangrijpende kerstspreekjes, omdat ze mij een eenvoud en een orde laten zien die niet bestaan. Ik geef de voorkeur aan Ödön von Horvath met zijn chaos en ongestileerde sentimentaliteit. De verwarde zinnen van zijn personages doen mij schrikken, de patronen van boosaardigheid, hulpeloosheid en verwarring binnen een bepaalde samenleving worden bij Horvath veel duidelijker. En ik houd van die onsamenhangende zinnen bij hem, zinnen die de sprongen en tegenstrijdigheden van het bewustzijn laten zien zoals je dat verder alleen bij Tsjechow of Shakespeare aantreft.

Peter Handke

OVER KASIMIR EN KAROLINE DOOR PAUL SLAGEN

Je hebt een mens nodig

Er zijn volgens Horváth twee dramatische grondmotieven die aan al zijn stukken ten grondslag liggen: de eeuwige strijd tussen het onderbewustzijn en het bewustzijn binnenin de mens, en het gigantische gevecht tussen individu en maatschappij dat nooit een staat van vrede zal kunnen bereiken.

In al zijn stukken zijn mensen zichzelf en hun geliefden kwijt geraakt.

Verweesd lopen ze rond in een wereld waarin alles te koop is, maar niets te krijgen valt. Rijk of arm, iedereen loopt met zijn ziel onder zijn arm en verlangt naar wat medemenselijkheid.

“Jetzt möcht ich in deinen Kopf hineinsehen können, ich möcht dir mal die Hirnschale herunter und nachkontrollieren, was du da drinnen denkst” – zegt Oskar in ‘Geschichten aus dem Wiener Wald’.

“Aber das kannst du nicht”, antwoordt Marianne, waarna Oskar concludeert: “Man ist und bleibt allein.”

Een stilte volgt. Een stilte waarin volgens Horváth het innerlijk conflict zich telkens openbaart.

Ook in ‘Kasimir en Karoline’ voelen de personages zich gevangen tussen de keuze om een van de twee verlangens te bevredigen die elkaar in hun leven lijken uit te sluiten: het materiële verlangen om dankzij een carrière maatschappelijk succesvol te zijn waardoor ze een veilige haven kunnen binnenvaren, en het menselijke verlangen dat hen in hun ziel gelukkig maakt. Ze zijn in de wereld waarin zij leven nauwelijks te combineren. Het gevecht om een maatschappelijke positie wordt dagelijks gevoerd en de honger ligt altijd op de loer. Het maakt dat het stuk zich in een ander tijdperk afspeelt. In een wereld die wij na de gruwel van de tweede wereldoorlog achter ons gelaten hebben. Voor de Europeaan is de combinatie van materiële welstand met persoonlijk geluk zeer wel mogelijk gebleken.

De oplossing ligt, zo hebben wij de afgelopen decennia geleerd, in het geloof in de eigen, vrije wil. Maar de vrije wil is een eigenaardig fenomeen dat Horváth in ‘Kasimir en Karoline’ thematiseert door mensen die kunnen doen wat ze willen (Rauch, Speer en Merkl Franz) tegenover mensen te plaatsen die zich overgeleverd voelen aan de omstandigheden waarin zij verkeren (Schürzinger, Kasimir en Erna). Tussen beide groepen in bevindt

zich Karoline die vanuit een zekere optimistische naïviteit naar een ander leven reikt: als ik het wil, dan kan het allemaal, drukt zij van begin af aan al uit. Een levensovertuiging waarmee ze op dat moment misschien haar tijd vooruit is, maar die in onze tijd door vrijwel iedereen gedeeld wordt. Wij zijn opgevoed in de overtuiging dat alles kan, als we maar willen. Dat betekent dat we maximaal verantwoordelijk zijn voor ons succes, en omdat dat succes al een fiks aantal decennia zo groot is, groeit ons zelfrespect met de dag. Mensen die geen succes hebben, treft in onze overtuiging ‘zelf schuld’. Hadden ze maar andere beslissingen moeten nemen, hadden ze maar anders in elkaar moeten zitten. Het is een voorstelling van zaken die voor Kasimir onverdraaglijk is. Zo redenerend zijn mensen ook zelf verantwoordelijk voor hun ontslag, of voor ander ongeluk dat hen treft.

Maar tegelijkertijd met de overtuiging dat de onsuccesvolle ander het allemaal aan zichzelf te wijten heeft, zijn wij dankzij ons eigen succes zo overtuigd geraakt van onszelf dat we ons nog maar nauwelijks kunnen voorstellen dat we zelf deel hebben aan een tegenslag die zich voordoet. Elke tegenslag wordt graag uitgelegd als een ramp die ons door anderen, iets, of de omstandigheden aangedaan wordt. Maar dat is een eigenaardige inconsequentie. Als we in zo’n grote mate als we zelf geloven verantwoordelijk zijn voor ons succes, omdat wij dat succes gewild hebben, en er hard aan gewerkt hebben (het succes komt ons dus toe, het is ons verdiende loon), dan zijn we ook verantwoordelijk voor de pech die ons overkomt. Voor het ongeluk dat ons treft. Het kan niet zijn dat wij wel ons geluk kunnen maken, maar niets met ons ongeluk te maken hebben. Eén van de redenen waarom de Griekse tragedie, die precies dit thematiseert, weer zo populair is. Het drama dat zich in ‘Kasimir en Karoline’ afspeelt is dan ook van het formaat dat je ook in Griekse tragedies aantreft.

De mensen die handelen vanuit de volle overtuiging dat hun hele leven te maken valt, als ze maar willen (Rauch, Speer, Merkl Franz) zijn de grootste egoïsten. Asociaal en crimineel. Zij hebben het geld en manifesteren zich als winnaars. Aan het slot eindigen ze echter allemaal als losers. Alle drie fysiek beschadigd, ziek, zwak en alleen. Hun verleidingen zijn echter maar moeilijk te weerstaan. Het geld maakt een god van ons, en wie wil er geen god in zijn eigen leven zijn? In een wereld waarin alles te koop is (de kermis is een ijzersterke metafoor), is het kapitaal de sleutel in de deur die ons naar het paradijs kan leiden. Karoline valt er voor, vanuit een grote ambitie om ook een zo hoog mogelijke positie op de maatschappelijke ladder te willen bereiken, en ook Kasimir staat op het punt voor de methode Merkl Franz te kiezen. Anders dan Karoline heeft hij echter een beschermengel in de onvermoed sterke Erna, die intelligentie aan sociaal gevoel weet te koppelen en als enige in staat is een ander voor het ongeluk te behoeden. Tracht Schürzinger de demonen met een mechanische mantra te bezweren, biedt Erna werkelijk soelaas door zichzelf prijs te geven en haar

diepste gedachten met Kasimir te delen. Reikt Karoline naar de hemel, Erna reikt naar de sterren waarin een spirituele verlossing ligt voor het materiële tekort dat zij haar hele leven zal ervaren.

Het is een belangrijke levenswijsheid die Horváth hier toont. We kunnen streven naar het ideaal dat wij onszelf stellen, we zijn het misschien zelfs aan onszelf verplicht om te reiken naar het allerhoogste waar we onszelf toe in staat achten. Uiteindelijk zal de realiteit ons echter tot een leven dwingen dat ons laat genieten van de voorspoed, maar dat ons ook wapent om met tegenspoed om te gaan. Een mens heeft een vrije wil, maar bereikt daarmee nog niet alles wat hij zich wenst. Dat is geen nederlaag; dat is het leven in bescheidenheid aanvaarden. Het is de kunst van het leven om oog te hebben voor de kansen die zich in het leven aandienen. Het streven naar idealen is gezond, maar blinde ambitie leidt tot halsstarrige overmoed waarmee de ergste rampen worden veroorzaakt, zo wisten de oude Grieken ons al te vertellen. Het is een les die wij op economisch en op politiek gebied ter harte kunnen nemen. Want nadat de financiële elite ons een half jaar geleden in een afgrond stortte waarvan we de bodem nog niet hebben gezien, lijkt nu de politiek aan de beurt om ten dienste van de macht in oude fouten te vervallen. Als de elite zich ter verkrijging van de macht van populisme bedient, ligt een totalitair regime op de loer, schreef Hannah Arendt in dezelfde jaren als Horváth zijn stukken schreef. En ook al maakte hij in zijn teksten nooit direct gewag van de zwarte engel, toch is zijn hele oeuvre als een waarschuwing tegen onmenselijkheid te verstaan.

En de liefde houdt nooit op

'En de liefde houdt nooit op' is het motto dat Horváth toevoegt op de titelpagina van 'Kasimir en Karoline'. Een hoopvolle gedachte waarmee hij het leven viert en ons aanmoedigt nooit de moed op te geven, wat ons ook overkomt. Kasimir en Karoline staat in het teken van het overleven. Iets wat in de tijd dat Horváth het schreef een moedige opdracht was. De economische zekerheid was uit de Duitse samenleving verdwenen. Massa-ontslag en geldontwaarding versterkten elkaar. De politieke ontwikkelingen gaven ook weinig reden tot optimisme. De Nationaal-Socialisten lieten zich van hun meest sociale kant zien, maar onderhuids waren de contouren van hun werkelijke ideeën duidelijk genoeg zichtbaar voor iedereen die zijn oren er niet voor sloot. Om in die omstandigheden een stuk te schrijven waarin een tragische liefdesgeschiedenis resulteert in een hoopvol slotakkoord, is een daad een grote schrijver waardig. Natuurlijk: Kasimir en Karoline verliezen de liefde van hun leven. Hun gedroomde leven van altijd bij elkaar blijven en samen gelukkig zijn, valt in duigen. Hun liefde blijkt niet bestand tegen de tegenspoed die hen treft. Horváth laat hen echter niet eenzaam en alleen achter. Aan het eind van

het stuk hebben ze allebei een andere partner gevonden. Nooit gedacht en toch gekregen, lijkt de onderliggende gedachte te zijn. Karoline eindigt met de degelijke Schürzinger die verdacht veel lijkt op de ambtenaar waar ze in het stuk zo vaak naar verwijst als ze het heeft over de huwelijkskandidaten die ze heeft laten lopen. Vanwege haar liefde voor Kasimir heeft zij vrijwillig en bewust afstand gedaan van haar eigen sociale klasse (haar vader was treinmachinist, zo blijkt uit door Horváth geschrapte scènes; een treinbestuurder in overheidsdienst, zeker van zijn pensioen, de laagste middenklasse misschien, maar toch nog altijd hoger dan de eenvoudige arbeider die Kasimir is). Voor haar bestaan de sociale lagen daarmee niet meer. Zij heeft zich bevrijd van de stigma's die daarmee samenhangen en beweegt zich aan het begin van het stuk vrij als een vogel door de wereld. Dat het knakken van haar vleugels, de dramatische val die we in het stuk in opeenvolgende fases kunnen meebelevén, zoveel indruk op ons maakt, heeft precies daarmee te maken. Het vrijgevochten individu lijdt een pijnlijke maatschappelijke nederlaag. Dat is op zichzelf triest. Het is daarom mooi dat Horváth mededogen toont. Hij laat haar niet, zoals in zoveel tragedies, alleen achterblijven of zelfs sterven. Hij geeft haar een echtgenoot die ze nooit heeft gezocht. Doorgaans geïnterpreteerd als een treurig eind. Omdat Schürzinger altijd als de verrader, als de onderkruiper wordt afgeschilderd. De benepen ambtenaar die geen spontaniteit kent en Karoline verkoopt voor een betere positie binnen het bedrijf waar hij werkt.

Ons inziens een bevooroordeelde interpretatie. Schürzinger is juist opvallend eerlijk. Te eerlijk misschien voor de wereld waarin hij leeft. Er zit maar weinig huid tussen zijn ziel en de wereld en hij geeft zichzelf (te) gemakkelijk prijs. Zijn verlangen om contact te maken met een ander verraadt een enorme eenzaamheid, maar tegelijkertijd ook een enorm verlangen om samen te zijn, om te delen, om lief te hebben. Hij voorvoelt gebeurtenissen en heeft inzicht in de mens. De gelijkenis met de blinde ziener uit de Griekse mythologie dringt zich op - weinig geliefde mensen vanwege hun gave om ook de onaangename dingen des levens te benoemen. In dat licht bekeken getuigt de scene tussen hem en Rauch waarin hij zich gedwongen voelt afstand te doen van Karoline, van inzicht in hoe de wereld waarin hij leeft werkt: alles blijkt te kopen en te verkopen. Hij is niet in de positie Karoline voor een misstap te behoeden: zij heeft de verleiding van de kapitalistische logica niet kunnen weerstaan en probeert van dat mechanisme gebruik te maken door zichzelf aan de hoogste bidder te verkopen in een poging zo hoog mogelijk op de maatschappelijke ladder te eindigen. Zij maakt de liefde tot handelswaar en is daarmee tot moreel verval gedoemd. Met het inzicht in een wereld te leven waarin alles, mensen, carrières, ja zelfs de liefde, gekocht en verkocht kan worden, trekt Schürzinger zich gedesilluseerd terug. En komt niet meer in het stuk voor totdat Horváth hem aan het eind van het stuk, als de val van Karoline

compleet is en de 'gewone' tragedieschrijver een dramatisch slotakkoord had laten klinken, voor een verrassend eind laat verschijnen. In een laatste ontmoeting met Karoline vallen Schürzinger de schellen van de ogen. Horváth schrijft het letterlijk: zijn ogen worden ontstoken: hij ziet het licht: van blinde is hij ziende geworden. Hij ziet een medemens die hulp behoeft en treedt haar frank en vrij en vergevingsgezind tegemoet. Met een ballon in het knoopsgat als een prachtige verwijzing naar de onbereikbare, sprookjesachtige zeppelin die boven hun hoofden gezweefd heeft en hen allemaal voor een aantal momenten betoverd heeft. Schürzinger biedt Karoline geen luchtkastelen, maar wel een verlicht leven in de realiteit. Kasimir komt in een gelijke situatie terecht. Hij eindigt met Erna. Het onopvallende meisje dat op het eerste gezicht slecht opgewassen lijkt tegen het leven, maar een diepe wijsheid nastreeft. Reikt Karoline naar de hemel, Erna reikt naar de sterren waarin toekomst en verleden geschreven staan. Wat is een mens in vergelijking tot een ster, vraagt ze zichzelf af. Zonder zich erin te verliezen. Zij heeft daar houvast aan. Het inzicht dat de mens het niet allemaal voor het zeggen heeft, maar moet omgaan met het leven dat hem ten deel valt, is haar op het lijf geschreven. Het is niet toevallig dat Horváth haar uitkiest om Kasimir uiteindelijk, helemaal op het eind van het stuk, dan toch in beweging te krijgen. Dromen zijn bedrog. Illusies zijn niet de moeite van het nastreven waard. Tegenover de schijnbare eeuwigheid van het heelal, zijn wij allemaal dezelfde kleine mensen en hebben wij allemaal de mogelijkheid om gelukkig of ongelukkig te zijn. Binnen de grenzen van het eigen leven zijn er genoeg keuzes te maken, is er voldoende bewegingsvrijheid voor een gelukkig leven. De omstandigheden vormen de mens, zegt Kasimir, en hij heeft evenveel gelijk als ongelijk. In het denken zijn wij allemaal vrij. In het denken kunnen wij een geluk vinden dat onafhankelijk is van materiële welstand. De waarde van een mensenleven wordt uiteindelijk slechts door het eigen individu bepaald. Kasimir leert van Erna dat hij kan kiezen. Dat hij tot leven in staat is ongeacht het ongeluk of de pech die hem treft. Er is altijd een weg die we kunnen gaan. Zolang we maar in staat zijn hem te zien. Horváth laat hen samen eindigen. Zittend op een bankje zingen zij een lied:

Und blühen einmal die Rosen
Wird das Herz nicht mehr trüb
Denn die Rosenzeit ist ja
Die Zeit für die Lieb
Jedes Jahr kommt der Frühling
Ist der Winter vorbei
Nur der Mensch hat alleinig
Einen einzigen Mai.

Een lief, hoopvol liedje met een melancholische ondertoon waarmee we

het niet helemaal eens kunnen zijn. Want ook al vertelt het liedje dat in de natuur zich alles telkens weer kan vernieuwen, terwijl de mens maar een enkele bloeiperiode kent, toch zijn wij er van overtuigd dat het ook in de winter gezellig kan zijn. Horváth had vast dezelfde gedachte. De liefde houdt immers nooit op.

Een eenheid van spel en muziek

Muzikaal is het stuk van Horváth goed als partituur te lezen. Het bestuderen ervan duidt op een weloverwogen gebruik van het Arsis-Thesis-principe. In de muziek zijn arsis en thesis twee verwante, maar tegengestelde begrippen. Waar met de thesis de neergaande beweging bij het maatslaan wordt aangeduid, staat de arsis voor de opslag. Deze opgaande handbeweging correspondeert met een licht, onbeklemtoond maatdeel, terwijl de thesis juist een accent aangeeft.

Horváth hanteert dit principe binnen het gebruik van de taal. Daar waar er in de woorden sprake is van het lichte maatdeel, laat hij het zware maatdeel doorklinken in de vele stiltes die hij in zijn dialogen verwerkt. Het werkt als de in- en uitademing van de mens, waarbij de inademing als licht wordt ervaren, terwijl de uitademing het lichaam naar de aarde drukt. Proberen zijn personages in de taal een zekere luchtigheid te bewaren, in de stiltes 'worstelt de mens met zichzelf en komt de eeuwige strijd tussen bewustzijn en onderbewustzijn aan de oppervlakte', zoals hij zelf in een toelichting op Kasimir en Karoline schrijft. Muzikaal gezien vragen die bewustzijnsmomenten daarom om breekbare melodieën voor solo-instrumenten waarbij de stilte/ruismomenten de ruimte bieden om op deze melodieën te reflecteren.

Een zelfde onderverdeling valt op te merken in de keuze voor de muziek die Horváth in 'Kasimir en Karoline' voorschrijft. Oude Duitse volksliedjes die in zijn tijd zeer populair waren wisselt hij af met klassieke composities. De gezongen liedjes laat hij volledig uitklinken, terwijl de instrumentale composities vrijwel altijd abrupt moeten worden afgebroken: 'Und zwar mitten im Takt' schrijft hij er telkens bij. Het heeft de muzikanten van de Veenfabriek doen besluiten om in verschillende stijlen te componeren. Zo voegen we een dramatische laag toe die op een muzikaal niveau inzicht geeft in de zijnstoestand van de personages. In de instrumentele composities is er onder andere gebruik gemaakt van zogenaamde Musique concrète: geluiden uit de werkelijkheid die muzikaal worden doorgecomponeed, zoals in dit geval typische kermisklanken en straatruoer. Op de plaatsen waar hij aangeeft dat hij wil dat de personages met elkaar zingen, vervangen we zijn suggesties door nieuw gecomponeerde songs die thematisch in het verlengde liggen van de door hem voorgeschreven, originele volksliedjes. Daarnaast hebben we ervoor gekozen om een aan-

tal liederen waarin de hoofdpersonages op hun situatie reflecteren, opnieuw te arrangeren naar de populaire muziek uit de jaren'80 (de synthesizerpop of 'die neue Welle'): transparant, licht en met een swing op lage tempi. Er is voor dit genre binnen de popmuziek gekozen, omdat in deze muziek het nieuwe optimisme van de jaren'80 doorklonk, een optimisme dat ook te horen is in het in de jaren'20 zeer populaire 'Und blühen einmal die Rosen' waarmee Horváth het stuk laat eindigen.

Er is één fundamenteel andere keuze die wij ten opzichte van Horváth maken. Terwijl we de door hem voorgeschreven stiltes binnen de dialogen nauwkeurig naleven, overtuigd van zijn diepe inzicht in de menselijke ziel, laten we de muziek in één continue stroom klinken. Tegenover de ingreep van Horváth die in het constante geluid dat zo specifiek voor de kermis is telkens geluidsdichte kubussen snijdt waarbinnen de acteurs hun dialogen kunnen uitspreken, laten wij het volle leven voortdurend aanwezig zijn. Terwijl de mensen in hun gesprekken stilvallen, gaat de wereld gewoon door. De triestige eenzaamheid die een massaal feestelijke omgeving bij vlagen kan genereren, wordt zo voelbaar. En die ene keer waarop het daadwerkelijk helemaal stil is, wordt zo tot het ontroerendste moment van de avond.

Paul Slangen is dramaturg van 'Kasimir en Karoline'.

Uit: dossier gezelschap

Johan Simons

Sinds het seizoen 2005-2006 is Johan Simons (1946) artistiek leider van NTGent. Hij regisseerde er onder meer 'De asielzoeker' 'Platform', 'Robinson Crusoe, de vrouw en de neger' en 'Het leven een droom'. In mei 2006 waagde hij zich voor het eerst aan een opera uit het klassieke repertoire: hij regisseerde 'Simon Boccanegra' van Verdi in de Opéra Bastille van Parijs. Johan Simons (1946) volgde een dansopleiding aan de Rotterdamse dansacademie en een acteursopleiding aan de Toneelacademie van Maastricht. In 1976 begon hij als acteur/regisseur bij de Haagse Comedie. Daarna richtte hij achtereenvolgens de gezelschappen 'Het Wespetheater' en 'Het Regiotheater' op die in 1985 samenvloeiden in 'Theatergroep Hollandia'. Vanaf dan legde Simons zich volledig toe op het regisseren. Onder leiding van het duo Johan Simons/Paul Koek groeide Hollandia uit tot één van de belangrijkste gezelschappen van het Nederlandstalig theater. In Vlaanderen werd het gezelschap voor het eerst geïntroduceerd in juni 1992 door deSingel met het locatieproject 'Kuschwarda City'. Na de encenering van een aantal Griekse tragedies en de zogenaamde 'Boerenstukken' eind jaren tachtig richtte Simons zijn aandacht op uitgesproken politieke onderwerpen met voorstellingen als 'Twee stemmen', 'De val van de goden', 'Ongebluste kalk' en 'Gen'. In 2001 komt ZT Hollandia tot stand, een fusie van Theatergroep Hollandia en Het Zuidelijk Toneel. Vanaf 2000 werd Simons geregeld gevraagd als gastregisseur bij Duitstalige gezelschappen. 'Anatomie Titus' van Heiner Müller dat hij voor Münchner Kammerspiele regisseerde, werd in 2004 door Theater Heute uitgeroepen tot regie van het jaar. 'Elementarteilchen' kreeg de Oostenrijkse theaterprijs Nestroy en werd geselecteerd voor het Berlijnse Theatertreffen 2005. Nu gaat zijn laatste seizoen in bij NTGent vooraleer hij intendant wordt van de Münchner Kammerspiele.

Paul Koek

Paul Koek (1954) studeerde slagwerk aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Hij maakte deel uit van tal van ensembles waaronder LOOS en Hoketus, het muzikale ensemble dat hij o.a. met Louis Andriessen oprichtte. Daarnaast werkte hij samen met verschillende artiesten waaronder Peter Greenaway, Heiner Goebbels en Bob Wilson. Sinds 1991 doceert hij aan het Beeld en Geluid Departement van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. In 1987 sloot Paul Koek zich aan bij Theatergroep Hollandia waar hij Johan Simons vergezelde als artistiek leider. Samen met Dick Raaijmakers maakte hij o.a. de legendarische voorstellingen 'Der Fall/Dépons' (1993), 'De val van Mussolini' (1995) en 'Hermans Hand' (1996). Binnen Theatergroep Hollandia richtte hij de Veenstudio op, een werkplaats die het mogelijk maakte om zijn ideeën over muziektheater verder te ontwikkelen. Rond deze tijd maakte hij met Johan Simons 'De val van de goden' (1999). Bij de samenvoeging van Theatergroep Hollandia en Het Zuidelijk Toneel tot ZT Hollandia verhuisde Paul Koek mee naar dit nieuwe gezelschap. Hier bleef hij zijn muzikale ideeën toepassen wat onder meer leidde tot de voorstellingen 'Bacchae' (2002) en 'Sentimenti' (2003). Wanneer ZT Hollandia in 2005 als gezelschap ophoudt, richt Paul Koek zijn nieuwe ensemble op: De Veenfabriek. Hier regisseert hij o.a. de voorstellingen 'Dédé le Taxi' (2004, co-productie met Theater Antigone), Voet (2005), 'Smeelingen' (2006), 'Sharing the Same Shade' (2007 Holland Festival). Ook bij de Veenfabriek blijft Koek locatievoorstellingen maken: 'Licht is de Machine' (2008) op vliegveld Valkenburg en 'Haar leven haar doden' (2007, geselecteerd voor het Theaterfestival 2008) in V&D. Daarnaast maakte hij muziek in 'Zieke Zielen' (2006) en speelt hij in SingSong en het improviserende slagwerkensemble 'Track'.

HOMMAGE

PINA BAUSCH & MERCE CUNNINGHAM BIJ HET VERDWIJNEN VAN TWEE MONUMENTEN VAN DE DANS

deSingel brengt hommage aan Pina Bausch en Merce Cunningham, die respectievelijk op 30 juni en 27 juli overleden. Zij was 68, hij net 90. Beiden brachten een immense revolutie teweeg in de wereld van de dans én het theater. Met haar tedere blik tekende de Duitse choreografe uit Wuppertal als geen ander de immer kwetsbare, gekwelde mens, steeds op zoek naar liefde. De choreograaf uit New York, vader van de postmoderne dans, veranderde voor altijd onze blik op beweging, op dans, op ruimte, op kunst. In deSingel waren zij beiden een regelmatige gast en een jarenlange gesprekspartner. Wij blijven vervuld van dankbare herinneringen aan deze onvergetelijke persoonlijkheden.

☛ www.desingel.be meer informatie vanaf vrijdag 4 september 2009

ZO 27 SEPTEMBER 2009

RODE ZAAL / 20 UUR / GRATIS

2009-2010 architectuur theater dans muziek

ABO

TICKETS

deSingel

Desguinlei 25 / B-2018 Antwerpen
ma → vr 10 → 19 uur / za 16 → 19 uur

www.desingel.be

tickets@desingel.be

T +32 (0)3 248 28 28

F +32 (0)3 248 28 00

deSingel is een kunstinstelling van de Vlaamse Gemeenschap en geniet de steun van

STAD ANTWERPEN

Haven van
Antwerpen

dS De
Standaard

Knack
weekend
focus

hoofdsponsor

mediasponsors